

De tekst “Samen voor het leven” wekt heilzame theologische verwarring.

pagina 3

“Je ziet van dichtbij wat de bezetting en de muur met de mensen doet.”

pagina 4

Activiteiten bij gelegenheid van 100 jaar Vredespaleis in Den Haag.

pagina 9

IKV/Pax Christi: “Afwachtend toekijken is moreel onacceptabel en politiek onverstandig. Onze contacten roepen om bewapening van de opstandigen.”

Syrië en de vuile handen

Yosé Höhne-Sparborth

IKV/Pax Christi organiseerde op 21 en 22 mei twee debatten over Syrië. Het eerste was in Den Haag, in de zaal tegenover het Binnenhof. Het tweede tijdens de zogeheten ‘ambassadeursdag’ van de organisatie. Kerk en Vrede was erbij, de Vredesspiraal bericht hier van deze bijeenkomsten.

Voor een dertigtal aanwezigen opende Jan Jaap van Oosterzee in Den Haag de bijeenkomst met het emotionele pleidooi dat je vuile handen moet durven maken. “Afwachtend toekijken is moreel onacceptabel en politiek onverstandig. Onze contacten roepen om bewapening van de opstandigen.”

Van de kant van *IKV/PAX CHRISTI* komen feitelijk drie voorstellen: stevige bewapening voor de oppositie; bombarderen van Syrië's vliegvelden; de oppositie als rechtmatig vertegenwoordiger van het volk tot de VN toelaten en Assad weren – dat betekent zoveel als een VN die toelaat dat ze de soevereiniteit overnemen. Vervolgens wordt via vijf stellingen in vier rondes ruimte gegeven aan politici, deskundigen en een beetje aan de zaal. Er kwam langs wat al bekend is: een hopeeloos verdeelde oppositie, wel tien fracties, die voor een deel elkaar bestrijden. Christenen die voor zichzelf en andere minderheden doodsbang zijn van de fundamentalistische vechtgroepen, die eventueel Assad opvolgen en minderheden en vrouwen zwaar zouden gaan onderdrukken. Hoe voorkom je dat de wapens in verkeerde handen komen? Rusland en Iran gaan niet rustig toekijken als het westen gaat ingrijpen.

Maar er waren ook nieuwe geluiden, met name uit de zaal. Een vrouw, net terug uit Syrië, riep hartstochtelijk: “Dit kun je niet maken, je kunt niet pleiten voor militair ingrijpen en zware wapens leveren, terwijl we tegelijk de grenzen dichthouden tegen mogelijke vluchtelingen!” Een man had een nieuw voorstel: “De verdeeldheid is zo groot, dat alle verdere bewapening alleen tot meer bloedvergieten leidt. Er moet heel snel onderhandeld worden, en dan moet Assad gewoon mee aan tafel worden

gevraagd. En dan stel je geen voorwaarden vooraf. Onderhandelen betekent dat de partijen samen zoeken naar de oplossing die het minst slecht is.” Enkele anderen uit de zaal hoorden hem weg en schamperden. Jan Jaap van Oosterzee was pertinent: “Die man heeft honderdduizenden mensen vermoord, daar wil niemand in Syrië meer mee praten.” Maar de beide Kamerleden, Joël Voordewind (CU) en Han ten Broeke (VVD) namen hem in bescherming en legden uit waarom dat helemaal niet zo'n slechte gedachte was. Oorlog en onderhandelingen om oorlog te beëindigen betekent altijd onderhandelen met de vijand. Intussen is ook de VS ervoor om Assad bij de besprekingen te betrekken, dat maakt dus zelfs kans. En als je in relatie tot Syrië wilt toewerken

naar een toekomst met verkiezingen, moet je allereerst nadenken over de vraag, hoe minderheden beschermd kunnen worden. De Kamerleden maken ook helder, dat je als VN soevereiniteit niet zomaar van de een aan de ander kunt geven. Je kunt wel bepaalde mensen als legitieme vertegenwoordigers aanwijzen.

Duivelstuig of duivel

Bijna alle aanwezigen leken te neigen naar de overtuiging, dat militair ingrijpen zelfs via ‘enkel’ het bombarderen van vliegvelden, Poetin en zeker Iran tot ingrijpen kan verleiden, en dan ontvlamt de hele regio. Het idee om de oppositie te bewapenen, verdeelde de zaal. Een argument daartegen was, dat het nog weer zou leiden tot zeer veel burger-

slachtoffers; een argument ervoor was, dat dat nu ook al het geval is. Voordewind merkte op, dat slim met Damascus moet worden onderhandeld om tot veilige zones te komen, zodat humanitaire hulp beter mogelijk wordt.

tueel ook Iran? Wel duivelstuig in handen nemen en niet met de duivel onderhandelen? Je moet vuile handen durven maken, de vraag is hoe je de schade nog enigszins kunt inperken.

Ellendige dilemma's

De volgende dag hield *IKV/PAX CHRISTI* zijn ambassadeursdag. Zo'n tweehonderd aanwezigen. Bij het thema van de Vredesweek van dit jaar, “Act for Peace” (*Waarom mag dat trouwens niet gewoon Nederlands zijn, wij die alle immigranten dwingen Nederlands te leren?*) wordt Syrië centraal gesteld. In de plenaire opening leek het erop, dat langs emotionele pleidooien de rode loper werd uitgelegd tot vlak voor de conclusie, dat militair ingrijpen het enige is dat blijft. Maar behalve Jan Gruyters even, nam niemand dat in de mond. Ik voelde dat manipulerend, het baarde me zorgen.

Verrassend was vervolgens de workshop met Jan Jaap van Oosterzee. Hij schetste een aantal dilemma's en gaf heldere informatie. Zo was er een kaart van Syrië, die zichtbaar maakt hoe het land versnipperd dreigt te raken: noorden en noordwesten deels ‘bevrijd’ gebied, noordoosten Koerden, zuidwesten onder Assad. En het hart tot en met het oosten onbewoond gebied: woestijn.

Syrië zou uiteen kunnen vallen, en dat mag niet zomaar van hem. Je kunt niet toekijken hoe het regiem zijn burgers blijft vermoorden. Maar een groot deel van het volk lijkt nog wel met Assad verder te willen, omdat ze het alternatief nog meer vrezen. Alle wapenleveranties van Rusland voor het regiem komen binnen via de eigen havens en via

Libanon. Tot nu toe gaat niets van Syrië naar Libanon voor de Hezbollah. Israël zou in dat geval ook ingrijpen, heeft het bedreigd. De grote gevechten vinden dan ook voornamelijk plaats rond de steden langs de grote autowegen vanaf de kust naar de plaatsen van bestemming. De gevechten gaan dus voornamelijk om de wapens en de toevoerwegen voor wapens. Meer wapenleveranties zal de gevechten doen toenemen. Er komt in de zaal voorzichtig de vraag op, of uiteenvallen van Syrië echt vermeden moet worden

Het is indrukwekkend hoe Jan Jaap met zijn houding, gezicht, woorden en voorbeelden duidelijk maakt hoe diep en hoe diep ellendig de dilemma's zijn. De hele zaal wordt meegenomen in die zorg. Wat moet je hier? Wat is wijsheid? Maar er moet wel iets. Ineens is hij een soort voorganger in de beklemmdheid van voelen, begrijpen, en met zorg zoeken naar waar een uitweg te vinden is. Alle ideologie voorbij. Dit is vredeswerk.

En dan kom ik thuis. De NRC grijnst me toe: “Grondstof gif uit Nederland naar Syrië.” Nederland heeft allang vuile handen, minstens sinds 2003. Treinwagons vol gif voor chemische wapens. Nederland heeft eraan verdiend. De buit is al binnen! Voordat ik ga slapen neem ik me weer voor om niet cynisch te worden.

Dat in ieder geval niet.

Oud-ambassadeur Koos van Dam, die jarenlang in het Midden-Oosten zetelde, betreurt dat het wapenembargo tegen Syrië is opgeheven. Hij ziet enkel een diplomatieke weg als oplossing. Ook belangrijk om te weten: de Nederlandse media geven geen ruimte aan de Syrische oppositie die wél nog steeds geweldloos is, met bijna dagelijkse demonstraties. Het Syrische geluid wordt in Nederland vooral verwoord door stemmen buiten Syrië. Ook opvallend: Duitsland heeft een site www.adoptarevolution.org waarin voor de geweldloze weg wordt gepleit en Syrië's uit Syrië steun krijgen. IKV Pax Christi voert een actie met dezelfde naam, maar pleit voor militair ingrijpen.

Een oproep van de Internationale Oecumenische Vredesconvocatie van de Wereldraad van kerken, mei 2011 in Kingston, Jamaica.

RECHTVAARDIGE VREDE: WERK VOOR DE KERK

Joris Vercammen

oud-katholiek aartsbisschop van
Utrecht

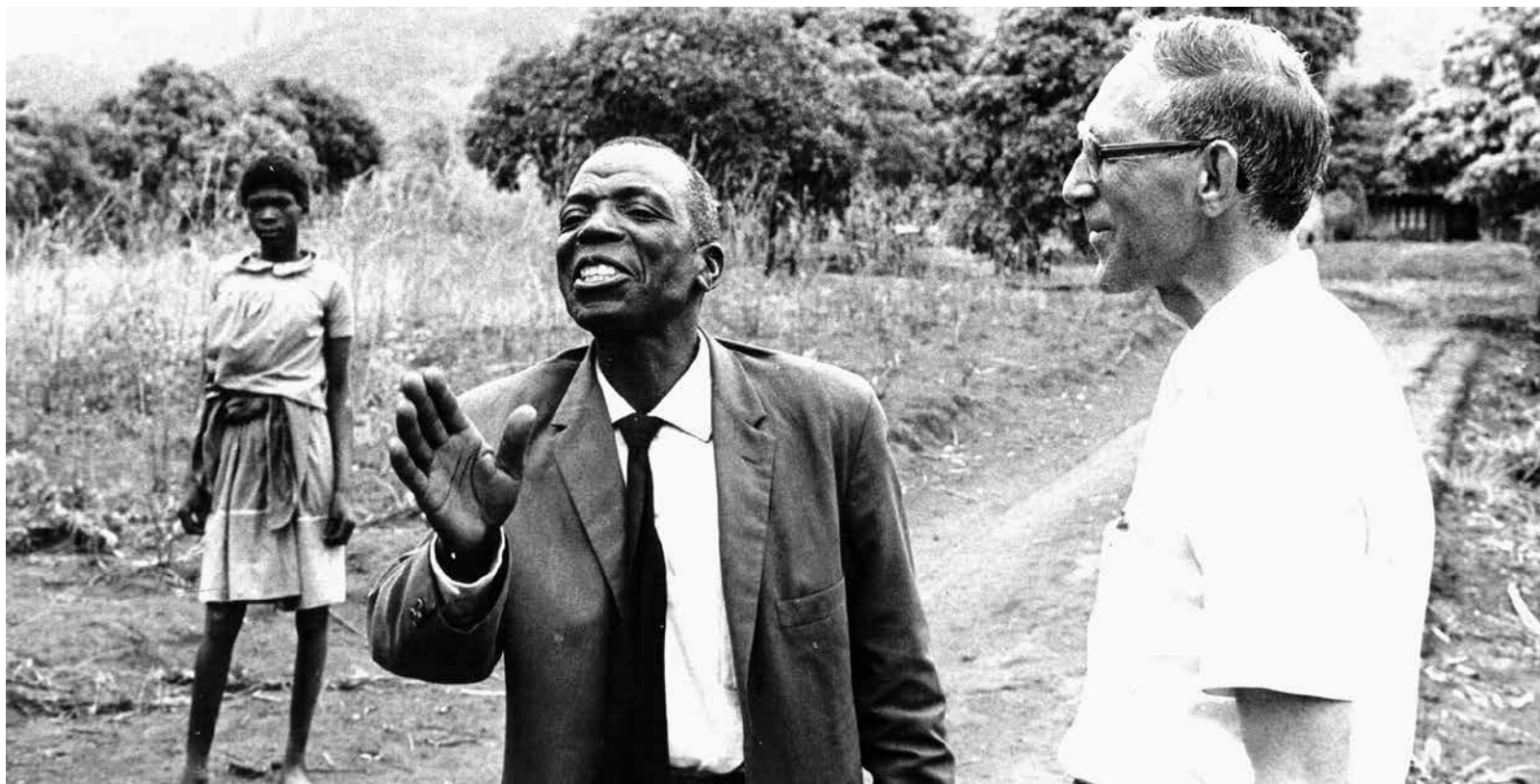
Onder de titel Rechtvaardige vrede: werk voor de kerk verscheen onlangs een uitgave van de Nederlandse Raad van Kerken en Kerk en Vrede die ons enkele belangrijke documenten en getuigenissen vanuit de hoek van het kerkelijk vredeswerk aanbiedt.

De redactie van deze kleine bundel (78 blz.) was in handen van Kees Nieuwerth, lid van het moderamen van de Raad. Als overtuigd lid van het Religieus Genootschap der Vrienden, beter bekend onder de Engelse benaming *Quakers* en een van de historische vredeskerken, doet de auteur in zijn eigen bijdragen tot de bundel zijn *commitment* alle eer aan. De hele bundel ademt een verfrissende sfeer die het kerkelijk vredeswerk ook in ons land een interessante impuls kan geven.

Zoals bekend werd in het voorjaar van 2011 de decade 'geweld niet gewild' (in het Engels: *Decade to Overcome Violence*) een initiatief van de Wereldraad van Kerken, afgesloten met een 'internationale vredesconvocatie', 15-21 mei in Kingston, de hoofdstad van Jamaica. Tegelijk was de convocatie een van de voorbereidende stappen op weg naar de tiende Assemblee van de Wereldraad, die in Busan, Korea, later in het jaar zal gehouden worden. In het thema en het programma van die bijeenkomst – 'God van het leven, leid ons naar gerechtigheid en vrede' – wordt overigens ook de nodige aandacht aan het vredeswerk gegeven.

Geen naïeve reflectie

De bundel bevat de belangrijkste documenten van de vredesconvocatie in Nederlandse verta-

ling. 'De oecumenische oproep tot rechtvaardige vrede' is het gespreksdocument voor de Vredesconvocatie. Het interessante van het document is dat het een alles behalve naïeve reflectie biedt die meteen de weg toont die begaan moet worden naar een 'Rechtvaardige Vrede'. De thema's van de convocatie: 'vrede in de gemeenschap', 'vrede met de aarde', 'vrede op de markt' en 'vrede tussen de volkeren' worden daarbij met de nodige nuance uitgewerkt. Ook het slotdocument van de convocatie is in de bundel opgenomen. Dezelfde thema's komen erin terug en voor elk worden de nodige aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen zullen het kerkelijk vredeswerk in de volgende jaren kunnen inspireren en richting geven.

Wat de bundel meer dan interessant maakt zijn enkele andere bijdragen die sterk inhoudelijk zijn. De lezing die de priester en vredesactivist Paul Oestreicher, én tevens lid van de Quakers, in

Kingston gehouden heeft onder de titel: *'Een nieuwe wereld is mogelijk'* biedt prikkelende uitgangspunten voor gesprek. "De meesten van onze theologen, voorgangers en gemeenten, orthodox, katholiek of protestant, hebben zich sedert de tijd van Keizer Constantijn in de derde eeuw gebogen voor het keizerrijk en de natiestaat, in plaats van voor die ene nieuwe mensheid waarin we geboren waren.", stelt Oestreicher. Vertrekkend van deze vaststelling houdt de auteur een overtuigend pleidooi voor een consequente vredessteologie die ervan overtuigd is dat "de enige duurzame overwinning die we kunnen behalen op onze vijanden is hen tot vrienden te maken." Vrede vraagt wereldwijd om een ander manier van denken, maar als daarin evenveel zou geïnvesteerd worden als in de ontwikkeling van oorlogstuig, dan zou de mensheid wellicht een heel stuk verder staan. Oestreicher is zich ook bewust van de spanning die

kan bestaan tussen de strijd voor de gerechtigheid en de noodzaak om die strijd vreedzaam te voeren. Maar daarbij moeten we volgens hem ook steeds bedenken dat "oorlog ontheiligt en de natuur plundert".

Feestelijke ambiance

Verder wordt de bundel aangevuld door enkele getuigenissen van deelnemers aan de convocatie. Die stellen de lezer ongetwijfeld in staat nog iets te ervaren van de feestelijke ambiance van zuster- en broederlijkheid die zo kenmerkend was voor de convocatie. Enkele getuigenissen van mensen van bij ons die zich op heel verschillende terreinen inzetten voor vrede en vredesopvoeding sluit de bundel af. Meer nog dan persoonlijke visies, bieden deze getuigenissen inspiratie voor de praktische vertaling van het vredeswerk in concrete situaties van dichtbij of verderaf. Zo kunnen we onder andere kennis maken met de 'ruzieleerschool', of met de methode van 'dialogo

voor vreedzame verandering', met het Marokkaans-Nederlands scholenproject 'Verhalen delen' en nog veel meer.

In een slotbeschouwing zet Kees Nieuwerth op een rij wat zowel de Nederlandse kerken als de Wereldraad verder concreet te doen staat. Voor ons land wordt daarbij bijvoorbeeld de verbinding naar de herdenking van de afschaffing van de slavernij gelegd. Dat gegeven is trouwens "een inspirerend en motiverend voorbeeld voor het streven naar afschaffing van oorlog", stelt Nieuwerth. De auteur spreekt de hoop uit dat de vruchten van Kingston aanleiding zullen geven tot verdere stappen op weg naar een rechtvaardige vrede op de wereld. "Hopelijk mondt dit dan uit in een nieuw plantseizoen: een campagne om – in samenwerking met andere wereldreligies en allen van goede wil – oorlog als politiek instrument voor eens en voor altijd illegaal te verklaren."

Dat het zo zijn moge!

WAPENGEKLETER

Terwijl deze maand de termijn afloopt waarbinnen minstens vijftig landen het vorig jaar gesloten VN-wapenhandelsverdrag (*Arms Trade Treaty* – ATT) geratificeerd zouden moeten hebben, heeft de Europese Unie enkele weken geleden juist besloten het wapenembargo tegen Syrië op te heffen! Met het ATT werd een poging gedaan om de internationale wapenhandel te reguleren en waar mogelijk aan banden te leggen. Door de recente EU-beslissing kan die handel dus worden uitgebreid! De diverse lobbyisten kunnen hun declaratie indienen en bij de wapenfabrieken hun commissie gaan ophalen. Dat er in het wapengekletter veel geld

omgaat, heeft het Vredesinstituut SIPRI in Stockholm ons onlangs weer eens voorgerekend. In vijf jaar tijd (2007-2011) hebben de Verenigde Staten aan wapenexport 39311 miljard dollar verdiend, Rusland 30517 miljard, China, de derde grote wapeninkoper, publiceert geen cijfers, dan volgt Duitsland met 11794 miljard. Nederland staat in het rijtje van wapenexporteurs in die jaren afwisselend op de zesde of zevende plaats.

In New York is begin april ATT met grote meerderheid aangenomen: 154

landen stemden vóór, 3 tegen en 23 onthielden zich van stemmen. Het verdrag verbiedt export van wapens als ze worden ingezet bij schending van mensenrechten, verkocht aan regimes die niets doen aan armoedebestrijding of in handen kunnen vallen van terroristen en andere misdadigers.

De Algemene VN-vergadering heeft met ATT een eerste belangrijke maar stap gezet naar een algeheel verbod van wapenhandel. Dat zal echter nog veel vervolgstappen vragen. Zo werd bijvoorbeeld het verdrag niet unaniem on-

dertekend. Syrië, Iran en Noord-Korea waren de tegenstemmers, Rusland en China onthielden zich. Ook moeten we nog afwachten of het vereiste aantal van 50 landen het verdrag zal ratificeren. En het is de vraag of het Barack Obama zal lukken om tweederde van de rond de honderd senatoren op zijn hand te krijgen om te kunnen ratificeren. In 'Trouw' zei Daniël Prins, chef van het VN-ontwapeningsbureau: "Niemand zal zeggen dat een verdrag als dit een einde gaat maken aan de illegale wapenhandel. Maar het wordt moeilijker om wapens te blijven leveren aan landen die een geschiedenis hebben van misbruik en doorsluizen."

Een revolutionaire tekst over zending. “Als je wilt spreken over God heb je minstens drie woorden nodig, je kunt het niet met één woord af.”

“Samen voor het leven”

Yosé Höhne-Sparborth

Tijdens de Assemblée van de Wereldraad van Kerken zullen de gedelegeerden een tekst over zending voorgelegd krijgen om aan te nemen. Binnen het Nederlandse kerkelijke landschap wekt de tekst theologische verwarringen, op een wijze die ik persoonlijk heilzaam vind. Maar als de Nederlandse stemmen op de Assemblée een meerderheid zouden vormen, zou ik vrezen dat men in die verwarring de ruimte voor de Geest weer afschaft.

De tekst is opgebouwd vanuit trinitaire en pneumatologische overwegingen. Dit even voor de theologische fijnproevers. Sinds deze tekst tussen kerkleiders aan de orde kwam, begrijp ik beter dan ooit dat PKN-theologen alleen maar vaste grond onder de voeten voelen, zolang het ene Woord voortbouwt op het andere Woord. Herkenbaar, systematisch. Zonder te veel frivole zwenkingen, die als paaps worden gezien. Of als volksdevotie. Dit chargeer ik natuurlijk, maar het geeft wel de temperatuur weer van de besprekingen die ik meemaakte over deze tekst. Drie gevraagde inleiders hadden er geen goed woord voor over. Ikzelf was laaiend enthousiast, deze tekst, “*Samen voor het leven*”, geeft mij het geloof in de Kerk terug. Toen ‘het volk’ mocht reageren zei ik dan ook, dat mijn blijde hoop door het geweld van de Zuidas weer de grond in was geboord.

Agressieve missionering

Kerkhistorisch is de tekst bedoeld als een aanvulling op een document uit 1982 over zending, waarin Christus centraal stond. In deze tekst staat de Geest centraal, maar wel ook keurig ingebed in de Triniteit. Klaas van der Kamp, secretaris van de Raad van Kerken, had daar een mooi commentaar over: “Als je in de

zendingsgedachte Jezus centraal stelt, dan moet iedereen Jezus volgen. Dat heeft tot agressieve missionering geleid. Ga je uit van de Triniteit, dan is alles opener, het is een soort stotteren, als je wilt spreken over God heb je minstens drie woorden nodig, je kunt het niet met één woord af. En als je dan in de missionering de Geest centraal stelt, gaat het erom dat je ruimte creëert opdat de Geest kan waaien waar Zij wil.”

Er zijn prachtige passages over de Geest. Het belangrijkste lijkt mij op dit punt, dat de zendingservaring van de Apostelen weer

zand wegwaaien en ons terugvoeren naar het hart van de zending. De Geest kan ons leren respect te tonen voor andere culturen en overtuigingen, en de wijsheid te erkennen die daar te vinden is.

De tekst is heel duidelijk een resultaat van de groeiende invloed van de kerken uit het Zuiden. Zonder dat eraan wordt gerefereerd, kan deze tekst over zending en missionering gezien worden als een volgende stap na de Accraverklaring zoals die in 2004 door de WARC werd afgegeven. In de tekst wordt erkend, dat met name de kerken van het noorden zich te zeer hebben ver-

maken. Alleen dan kunnen allen samen God lof brengen, in dat zichtbaar maken.

Andere blikrichting

En in deze overwegingen zet de tekst de stap die mij zo laaiend enthousiast maakte. Men constateert, dat God zich allereerst manifesteert in de marges van de samenleving. Daarin wordt het beste zichtbaar wie en wat het volle leven in de weg staat, en hoe en waar en door wie het Goede Nieuws werkelijkheid kan worden. Mijn indruk is, dat de meeste kerkleiders nog niet begrijpen wat er staat. “Ja, solidariteit”,

en te ontdekken dat juist ook ‘de heidenen van de Zuidas’ ons weer tot inzicht en wijsheid kunnen brengen, zeg maar de heilzame kant van de secularisatie. Met verve kwam dat pleidooi, en dat verleide mij tot mijn polemische reactie. Want ook bij de Zuidas is noord en zuid. De vreemdelingen die bij Hoofddorp telkens weer vastzitten in de uitzetcentra, weten exact hoe de mensen van de Zuidas leven. Maar er zullen er op de Zuidas weinigen zijn, die zelfs maar weet hebben van die onschuldig opgesloten vreemdelingen.

Wie een oordeel wil geven over de werkelijkheid van Nederland, van onze politiek, onze democratie, onze economie en onze tolerantie, wordt door de tekst “*Samen voor het leven*” uitgenodigd om dit land van ons te wegen vanuit die vreemdelingen in de uitzetcentra.

Vooralsnog lijken er weinigen onder de Nederlandse kerkleiders, die dat begrijpen. Er wordt geklaagd over de tekst: ‘het probleem van de secularisatie komt er niet eens in voor’; ‘het is niet systematisch opgebouwd’; ‘het is een vergaarbak van inzichten van diverse groeperingen’; ‘het is idealistisch, het is niet concreet’.

Consequentie

De controverse is zo stevig, dat ik niet anders dan heel persoonlijk ervan verslag kan doen. Elke schijn van objectiviteit zou geen recht doen aan de verwarring die ik waarneem. Stiekem denk ik, dat de consequentie van de tekst afschrikt. En dat men probeert te ontwijken op een zeer rationaliserende manier. Zelfs de open geesten vallen daarbij terug op theologische of dogmatische platitudes. Het Woord is nu aan de Geest daar in Busan.

‘Samen voor het leven. Zending en evangelisatie in een veranderende wereld’. Te bestellen bij de Raad van Kerken te Amersfoort à € 5,-

Het gaat niet om de kerk, het gaat erom dat elk levende wezen als deel van de schepping ruimte krijgt om de schoonheid van die schepping zichtbaar te maken. (Foto Karl-Heinz Melters)

ruimte krijgt. De Geest zoekt haar weg. Wij hebben helemaal niets te bekeren, zeker niet met geweld. Zending is allereerst de opdracht onszelf telkens weer te corrigeren in onze koers, als we te veel zijn samengevallen met de structuren van onrecht en meer het eigen kerkelijke voortbestaan dan dat we Gods plan met de wereld op het oog hebben: het volle leven voor al haar schepselen. De Geest kan ons daartoe aanzetten, alle stof en

eenzelvigd met het economische systeem van het neo-liberalisme. Er wordt erkend dat de koloniale drift vaak ook van de kerken bezit had genomen en tot agressieve methoden van bekering leidde.

En dat was toch eigenlijk niet wat God met haar schepselen wilde. Want het gaat niet om de kerk, het gaat erom dat elk levende wezen als deel van de schepping ruimte krijgt om de schoonheid van die schepping zichtbaar te

zeggen sommigen. Maar nee, de tekst roept op tot het inzicht dat de dominante kerken uit de dominante wereld hun hele blikrichting moeten veranderen. “Maar voor God zijn we toch allemaal gelijk, terwijl de tekst weer de verschillen benadrukt”, is een andere afweer.

Het aardigste commentaar, óók heilzaam voor de kerken in Nederland, kwam vanuit de Zuidas. Het was een groot pleidooi om ons werkelijk open te stellen,

Conflictenteller

Op de middenbladzijden van deze *Vredesspiraal* drukken wij ditmaal een poster af, de *Conflictenteller*, die onlangs is geproduceerd door de organisatie UPACT en aan ons ter beschikking gesteld. Deze poster geeft een helder beeld van de wereld, en van de wijze waarop Nederland/ EU/ Het Westen naar de wereld kijken.

Wat interessant is, en kan uitlokken tot gesprekken met elkaar, is de vraag, waarom bepaalde landen een rode vlam krijgen, of een oranje vlam, of géén vlam. Dat kan een goed gesprek opleveren op ieders kijken naar de wereld. Bijvoorbeeld: waarom heeft Indonesië geen vlam; géén van de eilanden? Wat liggen

Europa, Canada en de VS er vredig bij. Zelfs Latijns-Amerika is relatief vredig. De christelijke wereld, of de democratische wereld, zouden we met een beetje zelfoverschatting kunnen zeggen? Vijfhonderd jaar koloniale overheersing laat diepe sporen na, zou een andere reflectie kunnen zijn. Voor wie denkt, dat dat te kort door de bocht is, omdat dan Latijns-Amerika er ook conflictiever zou moeten uitzien, kunnen we het geheugen opfrissen. In Noord-Amerika heeft men de oorspronkelijke bevolking, op wat kleine reservaatjes na, gewoon uitgemoord. Weg conflict!

In de Latijns-Amerikaanse staten is men niet zo ver gegaan, maar men heeft de oorspronkelijke bevolking wel gedecimeerd, wel de bergen in weten te dringen, uit de macht geduwd, en in diverse landen tot op vandaag van minder burgerrechten voorzien dan de Europees-geïntegreerde burgerbevolking. Dat had tot conflict kunnen leiden, maar daartoe is hun voorgoed de kracht ontnomen. Ook weg conflict! Europese immigranten die dat deden. Bij deze poster kun je je afvragen hoeveel historisch recht wij, westerse landen, hebben om het ‘*Right to Protect*’ te gebruiken als alibi om met eigen mili-

tair het oorlogsvuur elders te intensiveren?!

Maar in elk geval *is* het in kaart gebracht en *wordt* het bijgehouden. Door UPACT, met financiële ondersteuning van BZ en Oxfam Novib. De grote vraag blijft dan wel, waarom landen/organisaties die zo graag democratie en vrijheid exporteren, onbelemmerd laten voortgaan dat steeds maar weer nieuwe wapens worden ontwikkeld, en verkocht aan ieder die betaalt. In plaats daarvan zou er massaal geld gestoken dienen te worden in de opbouw van een groot contingent diplomatieke bemiddelaars voor werkelijke conflictpreventie.

Om de vrede in beweging te zetten.

Redactie

“Je ziet van dichtbij wat de bezetting en de muur met de mensen doet. Het is droevig om te zien hoe moeilijk ze het hebben, maar ook leerzaam. Je beleeft zo wat veel Palestijnen dagelijks meemaken.”

“En ineens verlies je je geliefde dochter...”

Mariken Stolk

Als Rami Elhanan van de Parents Circle Families Forum zijn verhaal heeft beëindigd, blijft het lang stil in de groep. Iedereen is onder de indruk en sommigen zijn zichtbaar aangedaan door hetgeen Rami net heeft verteld. Hij verloor zijn dochter bij een zelfmoordaanslag in Jeruzalem, nu veertien jaar geleden. Dan komen langzaam de vragen. Hoe hij het voor elkaar krijgt om niet haatdragend te worden, hoe hij zich over zijn woede heen heeft kunnen zetten en nu samen met Palestijnen werkt aan samenleven in vrede.

Voor veel deelnemers is deze ontmoeting met Rami van *Parents Circle* in Bethlehem een van de indrukwekkendste ervaringen tijdens de solidariteitspelgrimage naar de Palestijnse gebieden, georganiseerd door IKV Pax Christi. Vijftien deelnemers reisden in december 2012 gedurende tien dagen rond in Bethlehem en omgeving. Niet om daar als toerist het kerstverhaal te herbeleven, al was de kerstviering in de Geboortekerk voor iedereen een bijzondere ervaring, maar vooral om in gesprek te gaan met mensen die zich dagelijks inzetten voor vrede en verzoening in Israël en de Palestijnse gebieden. Wat deze reis vooral bijzonder maakte, is dat de deelnemers verbleven bij Palestijnse gastgezinnen. Door voor de duur van de reis deel uit te maken van een gezin, kregen ze een goed inzicht in de beperkingen en ontberingen die Palestijnen ervaren door het langdurige Palestijns-Israëliëse conflict.

Wilbrord en Cathrien Braakman verbleven bij een gezin van wie het huis nu aan drie kanten omringd is door de muur. Zij vertellen: “Ons gastgezin, de familie Anastas, is hard geraakt door de bouw van de muur. Zij hadden een garagebedrijf dat erg goed liep. De garage stond aan een doorlopende weg, waar veel mensen kwamen. Hier was echt het hart van Bethlehem. Iedereen deed er zijn boodschappen, totdat de muur die in 2004/2005 werd gebouwd hun huis scheidde van de weg. Het huis kwam helemaal geïsoleerd te liggen; niemand kwam meer naar de garage.

Nu hebben ze een toeristenwinkel geopend, maar veel klanten komen er niet. Wij konden duidelijk merken dat de familie, die eerst tamelijk welvarend was, nu moeite heeft om de eindjes aan

elkaar te knopen. Ze hebben het ook emotioneel zwaar, en toch voelden we ons heel welkom.” Wilbrord en Cathrien vonden het een betekenisvolle ervaring om bij dit gastgezin te verblijven. “Je ziet zo van dichtbij wat de bezetting en de muur met de mensen doet. Het is droevig om te zien hoe moeilijk ze het hebben, maar ook leerzaam. Je beleeft zo wat veel Palestijnen dagelijks meemaken.”

Beschermde luchtbel

Tijdens de reis werden Israëlische en Palestijnse organisaties bezocht. Voor veel deelnemers was de ontmoeting met twee leden van *Parents Circle* een ‘hoogtepunt’ van de reis. Deze organisatie verenigt Palestijnse en joodse ouders die een familielid hebben verloren. Zij komen samen om hun verdriet te verwerken, maar ze gaan ook naar scholen zowel in Israël als in de Palestijnse gebieden om daar hun verhaal te vertellen. In Bethlehem vertelden de Israëlische Rami Elhanan uit Jeruzalem en de Palestijn Bassam Aramin uit Ramallah hun verhaal aan de deelnemers aan de reis.

Rami verloor zijn dochter door een Palestijnse zelfmoordaanslag. “Veertien jaar geleden veranderde mijn leven op slag. Tot dan hadden we met onze dochter en drie zoons in een soort beschermde luchtbel geleefd. En ineens verlies je je geliefde dochter. Moest ik woedend zijn en wraak willen nemen? Dat zou mijn dochter niet terugbrengen. Ik bedacht me: wat is de reden van deze oorlog? Waarom zijn de Palestijnen zo woedend dat ze bereid zijn zichzelf en anderen te doden? Op een dag ontmoette ik iemand van een

organisatie van ouders die hun kind door het Palestijns-Israëliëse conflict hebben verloren. En daar ontmoette ik Bassam.” Bassam raakte zijn dochter kwijt toen een Israëlische soldaat haar doodschoot. “Zij deed niks verkeerd, behalve op het verkeerde moment op de verkeerde plaats lopen. Waarom zij is doodgeschoten weten we nog altijd niet. Maar wraak nemen helpt niet.

De persoonlijke verhalen van (links) de Israëlische Rami Elhanan uit Jeruzalem en van de Palestijn Bassam Aramin uit Ramallah maken een diepe indruk.

Mijn aansluiten bij *Parents Circle* en mijn verhaal delen op scholen geeft mij een reden om ’s ochtends weer op te staan.”

Breder draagvlak

De persoonlijke verhalen van Rami en Bassam maken een diepe indruk op de deelnemers en ook dat ze naast elkaar aan tafel hun verhaal vertellen aan iedereen die het wil horen. Peter Paul Biekman, een van de deelnemers, reageert: “Hoe hebben deze mensen het gered om positief te blijven getuigen over hun ervaring? Ik vind het indrukwekkend dat ook hier mensen zijn die zich blijven inzetten voor

de ander, door educatie, door aandacht te vragen voor mensenrechten, door gewoon in het dagelijks leven genuanceerd te willen blijven denken, een *open mind* te willen houden.”

Een van de doelstellingen van de solidariteitspelgrimage is in Nederland een breder draagvlak krijgen voor een vreedzame oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict. Hoe willen

Een van de doelstellingen van de solidariteitspelgrimage is in Nederland een breder draagvlak krijgen voor een vreedzame oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict.

van Palestijnse boeren komen. Ik koop bijvoorbeeld alleen Fair Trade Palestijnse olijfolie.”

Praktisch idealisme

Vrijwel alle deelnemers zijn lid van een kerk en delen hun indrukken van de pelgrimage met hun kerkgenoten, hetzij via een presentatie tijdens de dienst, hetzij door erover te schrijven in het kerkblad. Maar er zijn ook deelnemers die hun ervaring nog breder willen delen. Zoals Wilbrord Braakman, een gepensioneerde (biologisch) tuinder: “Ik heb veel politici aangeschreven, ook Europese politici, met het verzoek meer aandacht te besteden aan de situatie van de Palestijnse bevolking. Ook zal ik als lid van het CDA een presentatie geven op de ledenvergadering van het CDA. Als biologisch tuinder ben ik daarnaast geïnteresseerd in ondersteuning van Palestijnse boeren. Dus heb ik contact gezocht met het Fair Trade-keurmerk, om te bekijken of ik Palestijnse boeren kan ondersteunen bij hun aanvraag van dat keurmerk.”

Dit praktische idealisme komt ook terug bij andere deelnemers. Zij kopen zelf meer Palestijnse producten en proberen vrienden ook daartoe aan te zetten. Marja de Groot, een van de groepsleiders, gaat nog een stapje verder. “Ik heb contact gezocht met de biologische winkel in Utrecht. Zij verkopen al biologische zeep en olijfolie uit de Palestijnse gebieden. Ik wil graag in gang zetten dat zij ook de biologische thee gaan verkopen uit een Palestijns boerendorpje dat we tijdens de reis hebben bezocht.”

Ideeën genoeg dus bij de deelnemers. Samen bereiken zij veel mensen in Nederland. En samen kunnen zij zo bijdragen aan meer hoop op vrede voor Israëlische en Palestijnen.

Bovenstaande reportage schreef Mariken Stolk voor Vredesspiraal als impressie van de solidariteitspelgrimage naar Israël, eind vorig jaar georganiseerd door IKV Pax Christi. Dit is het tweede en afsluitende deel van de reportage; het eerste deel verscheen in het vorige nummer van Vredesspiraal. De foto's bij beide delen zijn van Johannes Odé.

Leven in verbinding

Harry Pals

In april begon de viering van de herdenking van 300 jaar Vrede van Utrecht. Met dit vredesverdrag werd in 1713 een lange wereldwijde oorlog om invloedssferen beslecht. Natuurlijk wonnen de sterksten aan de onderhandelingstafel. Daar werden de nieuwe machtsverhoudingen vastgelegd. De Britten en de Fransen werden sterker dan de Hollanders. Maar winst was, dat de oorlogen voorlopig ophielden – tenminste in Europa.

Hoe herdenk je zo'n vrede? Daar moet de koningin bij en die kwam. Daar moeten historische overzichten bij – in musea en in de open lucht, en die kwamen er ook, met cohorten militairen die de geschiedenis uitbeeldden.

Maar veel belangrijker is het om de geest van vrede naar het heden te halen. Ook dat gebeurde in het kader van deze herdenking. Er werden mensen met verschillende achtergronden bij elkaar gebracht, om hun verbinding te vestigen en te bevestigen. Dat werd gedaan door *New Dutch Connections*, op de *New Connections Day* in het godsdienstige hart van Nederland, de Utrechtse Domkerk, op 12 april. Het werd een spetterende dag vol verrassingen. Opwekkende woorden en gezangen van allerlei religieuze afkomst werden aan elkaar geregen: een *chazzan* en *imam* zongen bijvoorbeeld samen in deze protestantse kathedraal. Er waren bevlogen sprekers en een prachtig theaterstuk: *As I left my fathers house*.

Karen Armstrong: compassie omvat ook je vijand

In de morgen waren er twee gelauwerde sprekers: *Karen Armstrong* en *Awraham Soetendorp*. Armstrong staat aan de wieg van het *Handvest voor Compassie*, gebaseerd op de gulden regel: 'behandel de ander zoals je zelf behandeld wilt worden'. Dat is een oproep om uit te gaan van de behoefte van de ander, want "die is zoals jij". Dat vormt mede de kern van jodendom, christendom en islam; dat is – zo zei

Armstrong – hun "heiligheid", d.w.z. hun specialiteit waarin ze zich onderscheiden, en dat hebben deze religies gemeenschappelijk. Een mooie paradox: dit onderscheidende hebben de religies gemeenschappelijk!

Armstrong voegde eraan toe: ook je vijand is zo'n ander, die net als jij is. Het gaat erom je niet af te sluiten voor de pijn van een ander. Daar begint compassie – dat is geen medelijden, maar verantwoordelijkheid op je nemen voor het lot van de ander. Dat is ook meer dan tolerantie, het is actiever. Dat de compassie-beweging zoveel heeft losgemaakt, dat joden en moslims samen optrekken in een christelijke omgeving, is een reden tot hoop.

Awraham Soetendorp: we hebben elkaar hartstochtelijk nodig

Voordat rabbijn Soetendorp aan het woord kwam, warmden we ons op door vrijuit te bewegen op oosters klinkende muziek, de sprekers voorop. Een bijzondere ervaring in de kerk! Soetendorp verwoordde het effect hiervan zo: "de ruimte is gevuld met de energie van compassie."

"Een echt mishpogè-feest", zei hij met een glimlach, een familie-feest. Hij vulde dat feest met zijn brede gebaren, zijn welsprekendheid en zijn verhalen – over Mozes en Elia, die in de vertwijfeling God vonden, ervaren; over God zelf, die bewust zegt: "laten wij mensen maken" – volgens een joodse uitleg staat 'wij' voor 'wij God en mensen'. Maar ook het verhaal over de SS-officier die het leven van een baby spaarde – en waarom? Soetendorp zei: bij ieder mens kan het appèl van het geweten doordringen, verandering brengen, niemand is daar te fout voor. Conclusie: we hebben elkaar hartstochtelijk nodig! Ik hoorde het als een dieper reikende variant op: we hebben elkaar hard nodig. Iedereen kan het verschil maken, want joden geloven: vanwege de enkele mens die jij bent heeft de Eeuwige de wereld geschapen. Voor Soetendorp ligt hier het fundament van zijn bestaan – want hij was die baby. De beide verhalen riepen een feest van herkenning en bondgenootschap op. Een moment om kracht aan elkaar te ontfangen. Zo'n goed moment is nodig om

De Duitse kunstenares Carmen Dietrich heeft de onderlinge verbinding van de drie grote abrahamitische godsdiensten op deze wijze in beeld gebracht.

je te blijven herinneren, om op terug te kunnen vallen als de dagelijkse praktijk moeizaam is. En soms werden de grote woorden en gebaren klein in de ervaringen van mensen die in het nagesprek behendig ingevlochten werden. Soms kreeg ik wel het gevoel: wordt het niet een beetje teveel een demonstratie voor de binnengroep, van eigen goedheid en wellevendheid? Er is een dunne grens tussen zelfbevestiging en zelfvoldaanheid.

Hauerwas: compassie trad in de plaats van het kruis

Ik trek het breder. Enkele nummers geleden schreef ik over de prikkelende Amerikaanse theoloog *Stanley Hauerwas*. Hij pleit voor een zichtbare kerk, die alleen al door haar bestaan – haar manier van zijn, van samenleven – een bijdrage aan de samenleving is. Die in de kern altijd een

oefenplaats voor de vrede is.

Maar Hauerwas meent, dat de kerk zich heeft laten inpakken door de wereld. Door mee te gaan in haar verlichte idealen en redeneringen. Christenen accepteerden het liberalisme als kader voor hun visie op de samenleving. Hij zegt dan ergens zoiets als: compassie trad in de plaats van het kruis.

Ik wil er niet aan dat het of-of is. Liefde voor de naaste, tot en met de vijand, hoort tot het hart van het joodse en christelijke geloven. En dat kunnen christenen dankbaar herkennen in mensen van andere religies, en breder: in mensen 'van goede wil'. Daarnaast – of beter: daarbinnen – blijft de bijzondere weg van Jezus: de weg van het kruis. De weg van het zichtbaar maken van Gods geduld en mensenliefde door onder te willen gaan. De weg van liever sterven dan doden. Dat is de weg van Jezus – niet

onze weg. Wel een weg die bij ons extra fantasie losroept, over geweldloze betere weerstand, over volharding in de wanhoop, over geloven in samenleven en dan daarnaar handelen.

Ik zeg dit al schrijvend tegen mezelf, omdat ik zo moeilijk kan geloven dat die andere weg er is. En omdat ik zo graag aan het begaan van deze weg wil ontsnappen. Ik geniet van een dag met bondgenoten van overal vandaan. Iets om voluit te vieren. Op dat moment hoef ik het echt niet over de weg van het kruis te hebben. Maar in eigen kring heb ik het nodig om me te voeden met het verhaal over Jezus' bijzondere weg, en me te laten corrigeren door de nederigheid en onaangepastheid van die weg. Dan hoop ik zo, dat er een vredesgemeente is, dat die groeit, zichtbaar wordt als een verwijzing naar Jezus' leven.

In de coulissen van de Utrechtse Domkerk gebeurde veel. Bij één gebeurtenis mocht ik getuige zijn. Abraham Soetendorp had zijn best gedaan om over verzoening te spreken voor zijn Palestijnse zusters en broeders (*zie het artikel hierboven*).

Hij zette stappen richting het Palestijnse volk. Maar mijn Palestijnse vriendin was geschokt, omdat Soetendorp blij memoreerde dat hij de viering van het 65-jarig bestaan van Israël in Israël mocht meemaken. Het woord 'vieren' sneed haar de adem af. Haar familie van haar beide ouders werden in 1948 's nachts uit hun

huizen en steden in Palestina met wapens en geweld verjaagd. Haar grootvader raakte al zijn bezittingen kwijt, zij groeide op als vluchteling, van het ene land naar het andere. Ze heeft mij de vraag laten stellen aan Soetendorp, of het mogelijk is om in deze situatie samen wegen te zoeken naar woorden, die de ander in vrede kan beluisteren. Zijzelf kon niet eens de vraag stellen.

Hij omhelsde haar uiteindelijk. Maar hij omhelsde haar ook te vroeg, want de

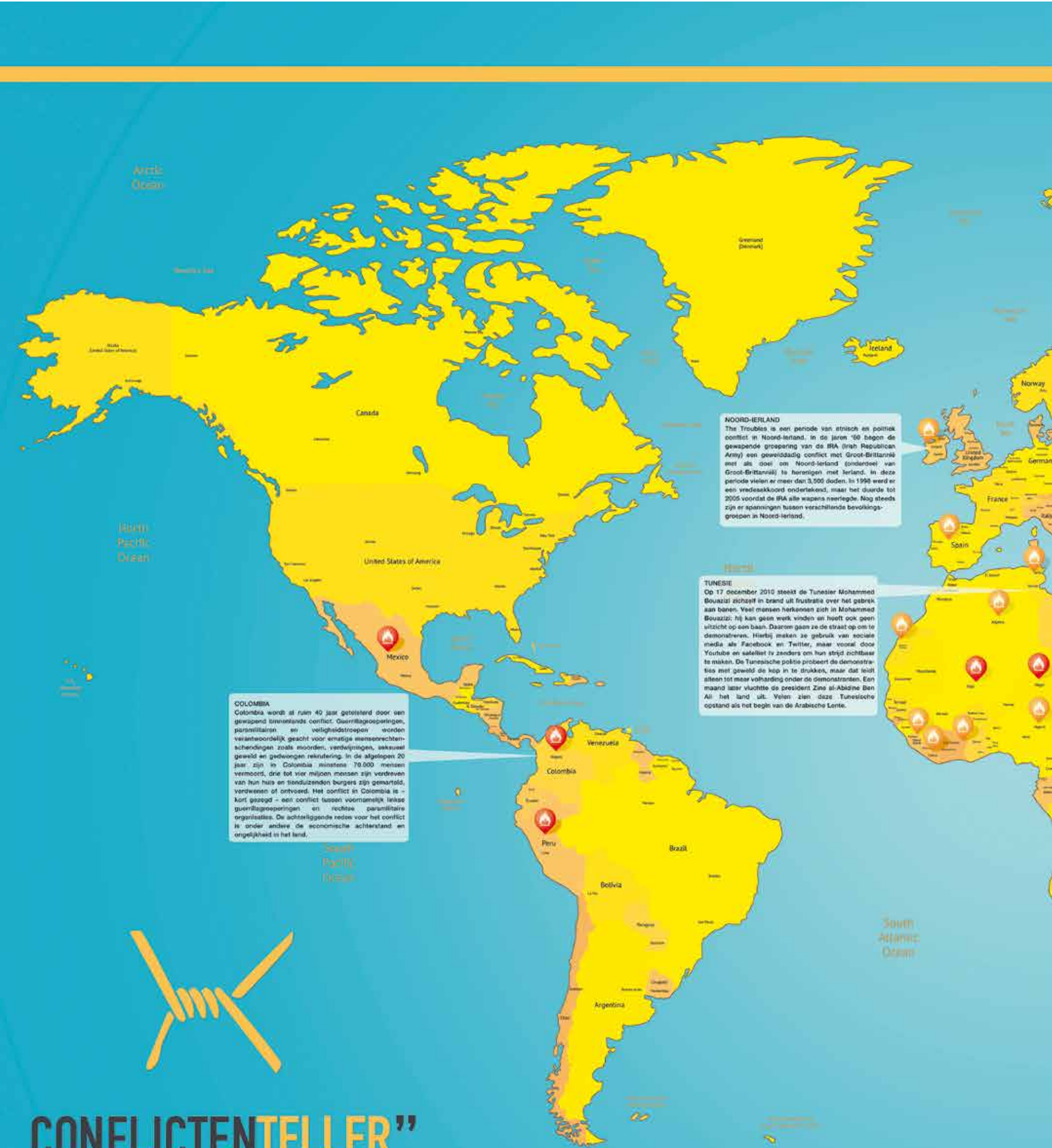
woorden die zij in vrede zou kunnen beluisteren waren nog niet gevonden.

En toen moest ik 's zondags preken over de Goede Herder (*Ezechiël 34*), een verhaal van belofte. Een verhaal dat gegeven werd in de verscheurdheid van het leven, allereerst gegeven aan het joodse volk. En ik lees het inmiddels ook als een belofte aan het Palestijnse volk. Maar daarvoor moet ik eigenlijk wel weer toestemming vragen aan mijn joodse vriendin. Een uitdaging op het scherp van het mes: weten

dat onze verzoenende woorden diepe pijn kunnen zijn voor een ander. En willen blijven zoeken naar woorden, die de ander in vrede kan horen. Die zoektocht, zoiets als ruimte scheppen waar geen ruimte was. Voor ons Europeanen betekent het allereerst, weten dat in Israël en Palestina twee volken lijden aan elkaar, omdat in onze landen eeuwenlang geen leefruimte werd gegund aan de joden. Misschien is het ons gegeven, mee te mogen zoeken naar woorden en wellicht ook daden die tussen deze twee beproefde volken vrede mogelijk zullen maken.

(YHS)

In de kantlijn van de Dom

CONFLICTENTELLER

LEGENDA

- 1. Actief conflict
 - Het conflict speelt nu, of niet langer dan een jaar geleden;
 - Er is gewapende strijd om de macht over (een deel van) het land;
 - Bij de strijd is minstens één overheidsleger en één andere gewapende groepering betrokken;
- 2. Sluimerend conflict
 - Er is sprake van grote politieke tegenstellingen, spanningen en/of machtsstrijd;
 - Dit heeft nog niet geleid tot geweld of de spanningen gaan niet langer met geweld gepaard.

Zet vrede in

Dit programma wordt uitgevoerd met financiële ondersteuning

CONFLICTENTELLER.NL

...n beweging
...g van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Oxfam Novib

Serious games Upact 'eyeopener'

Upact zet zich in voor duurzame vrede. Wij willen Nederlandse burgers, met name jongeren, bewust maken van de oorzaken en gevolgen van conflicten en hen inspireren om hun invloed aan te wenden om vrede te bevorderen. Specifiek voor het onderwijs ontwikkelen we continu serious games en innovatieve lesmaterialen. Hier een aantal korte voorbeelden:

Markt voor Vrede: De fictieve online aandelenmarkt Markt voor Vrede laat leerlingen kennis maken met de werking van een aandelenmarkt en laat hen nadenken over conflicten en maatschappelijke thema's. www.marktvoorvrede.nl

Budget Europe: Met het interactieve begrotingspel Budget Europe maken scholieren op speelse wijze kennis met de Europese Unie en haar bestedingen. De leerlingen nemen zelf plaats op de stoel van de Europese Commissie en maken hun ideale EU-begroting. www.budgeteurope.nl

UrTurn: UrTurn is een gps-missiespel waarbij het uitvoeren van wereldverbeterende acties in de eigen omgeving centraal staat. De deelnemende leerlingen motiveren bijvoorbeeld ondernemers om meer fair trade producten te verkopen of ze vragen voorbijgangers of zij bankieren bij een duurzame bank.

Kijk voor meer informatie op www.upact.nl

Julia Hoffmann

Een gewone dag op de Universiteit voor de Vrede in Costa Rica. Wat de mensen daar allemaal verenigt, is een intense belangstelling voor vredesvraagstukken.

UPEACE

De speciale Rapporteur van de Verenigde Naties voor Myanmar heeft zojuist zijn les over mensenrechten 'advocacy' beëindigd en zit in de cafetaria – met een prachtig uitzicht over de vallei, omringd door een kleine groep studenten. Die stellen hem vragen over de recente ervaringen van geweld tegen de Rohingya. Met name de student uit het land zelf maakt het hem niet makkelijk en blijft maar doorvragen over hoe het nu verder zal gaan met het prille proces van democratisering dat maar net is begonnen.

Ik ga naar mijn eigen les, waar we vandaag spreken over de recente jurisprudentie van het Europese Hof van de Rechten van de Mens, waarin het heeft beslist dat de acties van het Britse leger in Irak – in dit geval het doden van burgers – onder bepaalde omstandigheden onder de Europese Conventie kunnen vallen.

Zodra de discussie gaat over de toenmalige omstandigheden in Basra steekt een van mijn studenten zijn vinger op en begint zijn commentaar met de woorden "Toen ik er zat met mijn troepen...". Er volgt een lange discussie tussen mijn studenten met veel ruimte voor de ervaringen van bezetting en conflict; vanuit uiteenlopende perspectieven, van mensen die het zelf hebben meegemaakt: als onderdeel

van het leger, als vluchteling, als deelnemer aan VN-vredesoperaties of zelfs als kindsoldaat. Na afloop heb ik een afspraak met een van mijn scriptiestudenten, die onderzoek wil doen naar het vredesproces in Colombia. Naast de deur van mijn kantoor wordt geoefend voor de volgende aflevering van de 'Vagina Dialogues' door de studenten van de Masteropleiding *Gender & Peacebuilding*. Mijn collega's van

het Departement *Environment & Peace* komen vragen of ik mee wil gaan naar een internationaal forum over *water governance*. Dat organiseren ze samen met het Earth Charter ('Handvest van de Aarde'), een internationale NGO, die op onze campus is gevestigd – midden in een natuurgebied op 20 km afstand van San José, hoofdstad van Costa Rica.

Bijzonder

De UPEACE-campus is een bijzondere plek, vol met bijzondere mensen – personeel en studenten – uit meer dan 60 landen, die de wandelgangen, het park en de hangmatten tussen de mangobomen vullen met geanimeerde gesprekken in verschillende talen. Wat ze allemaal verenigt is een intense belangstelling voor vredesvraagstukken en een beslissing om voor een jaar naar UPEACE te gaan, ook om van elkaar te leren.

Toen in 1980 de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties besloot om de *University for Peace* op te richten was hun opdracht aan deze instelling om een internationaal instituut voor ho-

ger vredesonderwijs te zijn voor de gehele mensheid en zo invulling te geven aan haar vredes- en veiligheidsdoelstellingen. UPEACE heeft dan ook sterke banden met diverse onderdelen van het VN-systeem, waaronder het bureau van de Secretaris-Generaal, maar is tegelijkertijd een onafhankelijk academisch instituut gebleven. Dit wordt weerspiegeld in de grote groep gastdocenten, die het onderwijs samen met de vaste professoren van UPEACE verzorgen: VN-personeel, diplomaten, academici en deskundigen van alle continenten.

Gedurende haar ruim dertigjarig bestaan heeft UPEACE een reeks master- en *capacity building*-programma's ontwikkeld op het gebied van vredesopbouw en conflictbeheersing, alsmede cursussen en trainingen verzorgd voor studenten en professionals uit de hele wereld. In 2001 is UPEACE een revitalisatieperiode ingegaan en sindsdien heeft de universiteit een enorme groei doorgemaakt, zowel qua aantal studenten, als qua onderwijsaanbod, als qua aantal vestigingen wereldwijd. Er zijn inmiddels centra en kantoren in Addis Ababa, Belgrado, Bogotá, Den Haag, Manilla, Montevideo en Seoul, zodat UPEACE steeds meer uitgroeit tot een globale netwerkorganisatie. Daarnaast zijn er talloze samenwerkingsovereenkomsten met universiteiten en vredesorganisaties wereldwijd. Het nieuwe centrum in Den Haag, dat sinds 2012 in het Vredespaleis is gevestigd, zal als *de* vertegenwoordiger van UPEACE in de Europese Unie een belangrijk onderdeel van dit internationale netwerk gaan vormen (zie www.upeace.nl)

Diversiteit

Momenteel biedt UPEACE 11 masterprogramma's aan en studeren er ca 200 masterstudenten van alle continenten. Daarnaast studeren ca 150 studenten bij de geaffiliëerde centra. Onge-

veer de helft van deze studenten komt uit ontwikkelingslanden, zij kunnen veelal een beurs aanvragen bij het *UPEACE Scholarship program*, waardoor er een grote diversiteit aan achtergronden, ervaringen en invalshoeken bijeenkomt in elk leslokaal. De laatste jaren heeft UPEACE ook flink geïnvesteerd in de ontwikkeling van online-programma's en *distance learning*. En er is sprake van een sterk groeiende, wereldwijde belangstelling voor deze cursussen en trainingen.

Na hun verblijf in Costa Rica keren de alumni van UPEACE veelal weer terug naar hun eigen land om te werken bij (inter)nationale overheidsinstellingen, NGO's, universiteiten of in de private sector. In veel landen zijn zij actief betrokken bij het proces van vredesopbouw en -handhaving. Mijn werkdag op deze prachtige plek eindigt met een korte afspraak via Skype met twee van onze voormalige studenten, die inmiddels werken in Japan en Kenya, en die samen een project willen opzetten binnen het groeiende netwerk van andere UPEACE alumni. UPEACE blijft inspireren!

Dr. Julia Hoffmann is verbonden aan UPEACE als assistant professor voor human rights, media en conflict. In Nederland: www.upeace.org

De zending van de upeace

Sinds 2003 werkt *Amr Abdalla* op de UPEACE, momenteel al een jaar of vier als vice-rector. Hij is Egyptenaar van geboorte en heeft in eigen land rechten en sociologie gestudeerd. In 1986 verhuisde hij naar de Verenigde Staten, waar hij nog verder studeerde en de graad behaalde van doctor in conflictenanalyse en -oplossing.

De University for Peace (UPEACE) was in 1980 opgericht door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en toevertrouwd aan Costa Rica, met de garantie van academische onafhankelijkheid. Ook financieel zou de universiteit niet rekenen op subsidie van de VN, maar eigen middelen genereren.

Aanvankelijk waren de fondsen heel gunstig, een rijke Costaricaan schonk de grond waarop alle gebouwen konden worden neergezet. Maar in de opvolgende jaren liepen de zaken geleidelijk slechter en rond 2000 moesten afdelingen worden opgeheven en raakte de universiteit bedrijfsmatig in de versukkeling. In 2000 besloot de VN-secretaris-generaal Kofi Anan om de onderneming nieuw leven in te blazen. In de colleges werd Spaans vervangen door Engels, het aantal programma's voor een 'master's degree' werd uitgebreid, internationale vredesstudenten begonnen de weg naar de UPEACE te vinden. Per jaar zijn dat er nu ca. 200. In diverse landen heeft de uni-

Amr Abdalla

versiteit een eigen bureau (in Nederland in het Vredespaleis in Den Haag). Heeft de UPEACE zijn zending volbracht? *Amr Abdalla*: "Feitelijk komt er nooit

een einde aan onze zending. Die is namelijk: onze kennis van vrede en conflictoplossingen ter beschikking stellen van de mensheid. En dat is iets dat je voortdurend moet blijven doen. Ik zou liever zeggen dat we erin geslaagd zijn de zekerheid te bieden dat we, gezien onze beperkte middelen, tot op zekere hoogte onze zending hebben volbracht. Onze naam is wereldwijd bekend geworden en steeds meer universiteiten en organisaties werken met de UPEACE samen. Ik bedoel dat we zeker bezig zijn onze missie te volbrengen, maar je kunt nooit in de verleden tijd zeggen dat de zending van UPEACE volbracht is. Het blijft altijd een zaak van bezig zijn met volbrengen in de tegenwoordige tijd. En dan is het antwoord 'ja'.

(LvG)

De ontwikkeling van het internationaal recht is een onmisbaar instrument bij het indammen van oorlog en conflicten of, positief geformuleerd, het werken aan de vrede.

Honderd jaar Vredespaleis

Herman Noordegraaf

Op 28 augustus 1913 vond in Den Haag de opening plaats van het Vredespaleis. Daarmee werd na de Haagse Vredesconferenties van 1899 en 1907 een volgende stap gezet in het streven naar een internationale rechtsorde, die ontwapening en vrede mogelijk moest maken.

Het Vredespaleis was geïnspireerd door de idee van de wereldvrede, die de internationale vredesbeweging met kracht uitdroeg. Ontstaan na de napoleontische oorlogen in Amerika en Engeland was de vredesbeweging sterk gegroeid in reactie op de toenemende bewapening als gevolg van de wedren tussen nationale staten om de heerschappij in Europa en daarbuiten. Grote bekendheid verwierven, om slechts enkele namen te noemen, Bertha von Suttner met haar roman *Die Waffen nieder!* en haar verdere activiteiten, en de radicaal pacifistische schrijver Tolstoi. Opvallend is dat de vredesbeweging steun kreeg van rijke zakenlieden. In Oost-Europa was dat Jan Bloch, die in een monumentaal werk de verschrikkingen van de oorlog documenteerde en die de stichter was van het eerste vredesmuseum, in Luzern.

Financiële steun van een staalmagnaat

De bouw van het Vredespaleis was niet mogelijk geweest zonder de financiële steun van een van de rijkste mannen uit zijn tijd, *Andrew Carnegie*. Hij gaf een gift van 1,5 miljoen dollar voor de bouw van het Vredespaleis. Carnegie (1835-1919) werd geboren in Schotland maar emigreerde op jonge leeftijd met zijn ouders naar Amerika. Hij was het voorbeeld van de 'Amerikaanse droom'. Ondanks dat hij nauwelijks een opleiding had genoten, ontwikkelde hij zich tot eigenaar van een ijzer- en staalmaatschappij, die de grootste onderneming in zijn tijd werd.

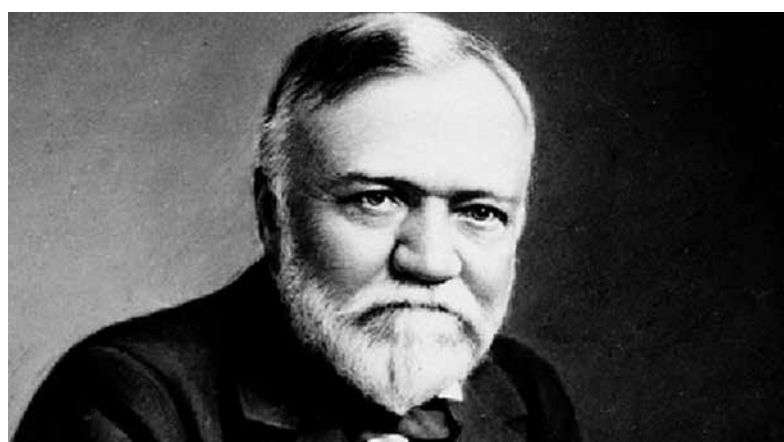
Al jong was hij betrokken bij vredesvragen om zich daaraan vanaf 1901 na verkoop van zijn staalimperium geheel te wijden. Hij ondersteunde tal van initiatieven en stond met de toenmalige 'groten der aarde' in contact. Een voorwaarde van Carnegie bij zijn steun voor het Vredespaleis was dat het Permanent Hof van Arbitrage er gevestigd zou worden. Minder bekend is dat hij daarnaast de eis stelde dat er een juridische bibliotheek zou komen. Carnegie had een groot vertrouwen in educatie: veel conflicten kwamen zijns inziens voort uit onwetendheid. Hij heeft wereldwijd meer dan vierduizend bibliotheken gesteund. De biblio-

theek in het Vredespaleis verwierf één van de grootste collecties ter wereld op het gebied van het internationaal recht en de vraagstukken van oorlog en vrede.

Hier moet met ere de naam genoemd worden van *Jacob ter Meulen*, die van 1924-1952 directeur-bibliothecaris was. Gedreven door 'zijn sympathie voor die denkers en dromers, die

riaal over de vredesbeweging gedurende de periode 1899-1940. In het tweede deel, met ook weer twee banden, vinden we het materiaal van de periode 1940-1980. Deze inventarisatie vormt een onuitputtelijke bron voor eenieder die zich in de geschiedenis van de vredesbeweging wil verdiepen, inclusief die van *Kerk en Vrede!*

De veramerikaanse Schot Andrew Carnegie, multimiljardair in ijzer en staal, schonk anderhalf miljoen dollar als steun bij de bouw van het Vredespaleis.

het ideaal van een gepacificeerde wereld voor zich zagen', legde hij een uitgebreide verzameling aan van boeken, brochures, pamfletten, foto's, correspondentie en ander materiaal van en over de vredesbeweging.

Jacques Haasbeek, die van 1993 tot 2012 in de bibliotheek werkte, maakte in 2011 een inventarisatie van het archief van de vredesbeweging dat in de bibliotheek van het Vredespaleis bewaard is. Deze inventarisatie loopt tot 1980; het eerste deel, dat weer uit twee banden bestaat, bevat de inventaris van het mate-

Grote verliezer op een breukvlak

Het Vredespaleis stond op een breukvlak in de tijd: de vredesbeweging was niet bij machte om de Eerste Wereldoorlog te voorkomen en werd zo de grote verliezer. Na de oorlog werd een nieuwe start gemaakt, die onder meer zijn uitdrukking vond in de oprichting van de Volkenbond (*League of Nations*), een benaming die de Amerikaanse president Woodrow Wilson van Carnegie overnam. De Volkenbond vestigde in het Vredespaleis het Permanente Hof van Interna-

tionale Justitie, dat na de Tweede Wereldoorlog werd voortgezet door het Internationaal Hof van Justitie.

De ontwikkeling van het internationaal recht is een onmisbaar instrument bij het indammen van oorlog en conflicten of, positief geformuleerd, het werken aan de vrede. Vandaar dat *Kerk en Vrede* naast het vredeswerk aan de basis ook de ontwikkeling van een internationale rechtsorde heeft gesteund. Het is daarom goed dat het eeuwfeest de nodige aandacht zal krijgen. Op 28 augustus vindt met Ban Ki-moon als gast de opening van de activiteitenreeks plaats met de onthulling van een buste van *Bertha von Suttner* en een presentatie van een boek over honderd jaar Vredespaleis. Voorts is voorzien in symposia, een drietal tentoonstellingen, een musical en nog meer. Het geheel wordt afgesloten op 21 september, de Internationale VN-Dag van de Vrede. In Den Haag zal er dan onder meer een 'vredesloop' zijn en een concert in de tuin van het Vredespaleis.

In het bijzonder wijs ik nog op de activiteiten van het Internationaal Netwerk van Vredesmuseum (naar de Engelse afkorting: INMP). Dit is gevestigd in een gebouw aan de Laan van Meerdervoort, waarin ook andere internationale vredesorganisaties gevestigd zijn en dat vlak bij het Vredespaleis ligt. Het organiseert op 2 en 3 september een van de drie tentoonstellingen en wel over 'vredesfilantropie': *Celebrating peace philanthropy and furthering peace education – in*

the footsteps of Andrew Carnegie. Deze reizende tentoonstelling laat het werk zien van de vredesfilantropie vanaf het eind van de negentiende eeuw. Dit kreeg vorm in gebouwen voor vredesactiviteiten, zoals het Vredespaleis zelf en de Verenigde Naties, voor vredesorganisaties en vredeseducatie, voorts in het bekend maken van vredeswerk (zoals de Nobelprijs voor de Vrede), ondersteuning van conferenties, studies en nog veel meer. Het symposium vestigt daarnaast de aandacht op enige grote vredeseducatieve projecten ter bevordering van vrede en geweldloosheid, waarvoor naar financiering wordt gezocht. Onder de sprekers die uitgenodigd zijn, bevinden zich onder andere de president van Rotary International, de voormalige directeur-generaal van de Unesco, de voorzitter van de Hiroshima Peace Culture Foundation. William Thomson, achterkleinzoon van Carnegie en erepresident van de Carnegie UK Trust zal samen met burgemeester Jozias van Aartsen de tentoonstelling openen.

Jacques Haasbeek (samensteller): *Vredescollectie – twee delen*. Uitg. Bibliotheek van het Vredespaleis, 's-Gravenhage 2011.

Voor wie zich op de hoogte wil stellen van de herdenkingsactiviteiten en eventueel zich aanmelden, zie: www.vredespaleis.nl en www.museumsforpeace.org

"In Huub Oosterhuis bespeurt men de pastorale bezorgdheid voor wat verloren is. "Zo omschreef Tom Naastepad het charisma van Huub Oosterhuis in 1966.

Dat was overigens hetzelfde jaar waarin Oosterhuis zijn bekende bundel *Bid om Vrede* uitgaf waarvan inmiddels de 22^e druk is verschenen. Niet dat hierin alleen teksten over vrede zijn opgenomen, zoals de titel wellicht zou kunnen suggereren, maar het boek voorziet wel in een grote behoefte aan nieuwe, eigentijdse geloofstaal. Het werd vertaald in het Frans, Duits, Engels, Italiaans, Spaans, Portugees, Zweeds, Fins, Sloveens en Japans.

Na een Vietnam-demonstratie zei Oosterhuis eens: "Als wij, in de liturgie, met de gemeente, bidden om vrede, dan zijn we verwant aan zo'n vergeefse optocht. We hebben ook de schijn en de rede tegen, waar blijft zo'n gebed? Maar stel je eens voor dat wij er niet meer om vroegen, gewoon maar, verwijdert of naïef? We zouden misschien zelf verstopt raken, dichtklappen. Laat ons bidden, zeggen we. We houden open dat het kan, vrede, nieuwe schepping. We proberen te geloven."

In een brochure voor de Vietnam-zondag van 29 oktober 1972, is voor het eerst het 'Nieuw volkslied tegen de derde

wereldoorlog' op de melodie van het 'Wilhelmus' afgedrukt:

1.
*Wij die met eigen ogen
de aarde zien verscheurd
maar blind en onmeedogend
ontkennen wat gebeurt:
dat oorlog is geboden
en vrede niet mag zijn,
dat mensen mensen doden,
dat wij die mensen zijn.*

2.
*Wij die nog mogen leven
van hoop en vrees vervuld,
aan machten prijsgegeven
aan meer dan eigen schuld,
wij die god weet hoe verder
tot hiertoe zijn gespaard,
dat wij toch nooit erkennen
het recht van vuur en zwaard.*

3.
*Dat wij toch niet vergeten
waartoe wij zijn gemaakt,
dat diep in ons geweten
opnieuw het licht ontwaakt,
dat in ons wordt herschapen
de geest die overleeft,
dat onze lieve aarde
nog kans op redding heeft.*

Opvallend is, dat wijzelf vanaf het eerste woord in het geding zijn. Deze wereld is onze horizon, oorlog en vrede, honger

en overvloed – wij zijn het zelf. Wij maken er zelf deel van uit, zien het "met eigen ogen" maar ontkennen "blind en onmeedogend".

Dit lied overstijgt een loutere aanklacht tegen anderen en keert zich ook tegen onszelf: als wij onze verantwoordelijkheid niet nemen, zijn wij medeschuldig, ook al is er sprake van "meer dan eigen schuld".

Couplet 1 zegt: jij bent zelf in het geding, couplet 2 roept op tot stellingname en couplet 3 biedt toekomstperspectief door heilige geestkracht.

Dit 'Lied tegen de Derde Wereldoorlog' wordt breed verstaan. Het is opgenomen als lied 217 in de bundel *Tussentijds*, als nummer 703 in de Vlaamse bundel *Zingt Jubilate*, als nummer 832 in de bundel van de Oud-Katholieke kerk en als lied 554 in gezangen voor Liturgie.

De haast archetypische vorm van dit lied – de achtregelige Barvorm, de oervorm van het kerklied – maakt dat de melodie uitwisselbaar is met alle liederen in dezelfde vorm. Oosterhuis koos voor de 'clash' met het Wilhelmus, maar andere mogelijkheden zijn: psalm 130, Ik wil mij gaan vertroosten, Hoe zal ik u ontvangen, O hoofd vol

bloed en wonden, Gaat stillen in den lande, Wij moeten Gode zingen, Beveel gerust uw wegen, De ware kerk des Heren, Ik hoor trompetten klinken, enz, enz. Of

kieszen we misschien toch maar liever voor de nieuwe melodie van Antoine Oomen uit het Verzameld Liedboek van Huub Oosterhuis?

21 juni

Songs of Peace 2013

Een Korenfestival in de Dom van Utrecht, 17:00-22:00 uur. Georganiseerd door *Kerk en Vrede*, in het kader van Vrede van Utrecht 2013, waaraan acht Utrechtse koren deelnemen. Met als bijzondere gast de mezzosopraan Tania Kross. En met de première van de speciaal voor deze gelegenheid gecomponeerde Festivalcompositie. Een kleur- en klankrijk project van *Kerk en Vrede*, waar u van harte voor wordt uitgenodigd. Mis het niet! Info: www.kerkenvrede.nl

29 juni

Wake van Vrouwen in het Zwart

Stil protest tegen de bezetting van de Gazastrook, Westelijke

Agenda

Jordaanoever en Jeruzalem. Tevens voor de ontruiming van de settelements. Stadhuisbrug Utrecht, 13:00-14:00 uur. Mannen in het zwart zijn ook welkom. Organisatie: Vrouwen in het zwart. Info: 030-2413646. E-mail: vrouweninhetzwartutrecht@yahoo.co.uk.

1 juli

Nationale Slavernijherdenking
Met een feestelijke viering (19:30-21:00 uur) in de Koningskerk in Amsterdam, Watergraafmeer, wordt herdacht dat het precies 150 jaar geleden is dat de slavernij ook

door Nederland is afgeschaft. Voorgangers zijn ds. Rhoinde Mijnhals-Dot en ds. Stefan Bernard.

De Raad van Kerken werkt mee in de voorbereiding van deze dienst. Een beperkt aantal mensen is genodigd, daarnaast zijn er vrije zitplaatsen, waarbij rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat de deuren dichtgaan op het moment dat de kerk tot op de laatste plaats bezet is. De dienst wordt opgenomen en via de televisie uitgezonden. Info: www.raadvankerken.nl/activiteit/214/keti_koti

7 juli

Wake Detentiecentrum Zeist

Elke eerste zondag van de maand om 16.30 uur, Richelleweg 13, Soesterberg. Door onze maandelijke aanwezigheid proberen wij de aandacht te vestigen op deze humanitair ontoelaatbare situatie. Breng bloemen mee! De mensen binnen weten dat we er zijn en hen niet vergeten. Info: 030-6920592 / 06-38795678 of 030-6975362 / 06-29025008 en www.wakezeist.nl/

14 juli

Schipholwake

Iedere tweede zondag van de maand 14:00-15:30 uur. In de nieuwe Schipholgevangenis zitten veel mensen die niet in Nederland mogen (ver)blijven, omdat ze niet over voldoende

papieren beschikken. Met deze wakes willen we een teken van solidariteit aan de migrantengevangenen geven. Ook willen we duidelijk maken dat wij grote vragen hebben bij het opsluiten van mensen die niets misdaan hebben. Info: www.schipholwakes.nl

4 augustus

Wake Detentiecentrum Zeist

Elke eerste zondag van de maand om 16.30 uur, Richelleweg 13, Soesterberg. Breng bloemen mee! Info: zie bij 7 juli.

11 augustus

Schipholwake

Iedere tweede zondag van de maand van 14:00-15:30 uur. Info: zie bij 14 juli.

Colofon

Vredesspiraal is het kwartaalblad van de Vereniging Kerk en Vrede.

Redactie

Jan Anne Bos, Héleen Broekema, Lambert van Gelder (eindred.), Leen van den Herik, Yosé Höhne-Sparborth.

Kerk en Vrede

Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd en ontzenuwd worden. Elke poging tot

(christelijke) rechtvaardiging van militair geweld en van voorbereiding daartoe verhindert de dienst der verzoening waartoe kerken en christenen geroepen zijn.

Abonnement

Als u het werk van *Kerk en Vrede* onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een abonnement op *Vredesspiraal* en een aantal keren per jaar een ledenbrief. Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar. Bankrekening: 435382.

Lezersbrieven

Lezers kunnen altijd reageren via onderstaande adressen. De redactie rekent op

bijdragen van ca. 350 woorden. In voorkomende gevallen behoudt de redactie zich het recht voor om langere bijdragen eventueel in te korten.

Adressen

Postadres van *Kerk en Vrede* en *Vredesspiraal*
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht.
Bezoekadres: Obrechtstraat 43, Utrecht
Telefoon 030-2316666; fax: 030-2714759

E-mail: vredesspiraal@kerkenvrede.nl
en/of: a.debruijn@kerkenvrede.nl
Website: www.kerkenvrede.nl
Facebook: www.facebook.com/kerkenvrede
Twitter: <http://twitter.com/#!/kerkenvrede>

Advertenties

Informatie via www.kerkenvrede.nl of via lvdherik@narratio.nl

Officemanager

Arie de Bruijn

Layout en druk

Narratio, Gorinchem
ISSN-nr. 1574-2725

Was ik een schaap, dan wist ik het wel.”

Herderlijk Leiderschap

Door Jan Anne Bos

Het boek Herderlijk Leiderschap van Ulrica van Panhuys wordt via allerlei vertalingen fors in de markt gezet. Het kon best eens een opvallende rol gaan spelen in allerlei debatten. Ik pak het voor Vredesspiraal op vanuit het perspectief van politiek leiderschap. Zou wat zij zegt over groep en leider ook kunnen gelden voor volk en regering? Zouden die ook niet moeten groeien in persoonlijk en interpersoonlijk leiderschap!

Mevrouw van Panhuys heeft voor haar inzichten de beroemde Psalm 23 genomen. Genomen, meer dan dat ze ernaar luistert, wellicht. Ze ‘zingt zich de tekst niet te binnen’ (Barnard) maar stopt er alle onderdelen van haar methode in. Op zich niet verboden. Maar helemaal elegant vind ik deze behandeling van een goed gedicht niet. Maar op zich kan het. Je trekt er op zijn minst de aandacht mee van een bepaald publiek. Name-

lijk de mensen die nog iets hebben met Psalm 23. Die kunnen in de achterban van *Kerk en Vrede* ook gevonden worden. Maar blijkbaar ook elders. Het beeld van de herder is blijkbaar een goed middel tot communicatie. Wat elke exegeet meteen opvalt is, dat ze de twee beelden van Psalm 23, dat van herder-schaap en dat van gastheer-gast, in elkaar schuift. Zo laat ze de herder de maaltijd verzorgen. En de schapen worden gezalfd. En het is de herder die van ‘geluk heel zijn leven’ mag spreken. In zekere zin kan het wel: de herder moet de maaltijd voorbereiden in de zin van weideplaatsen uitzoeken. Maar ik houd er niet van, eerlijk gezegd.

Lege bladzijden

De kwaliteit van het boek ligt dan ook niet in boeiende exegese. Eerder misschien wel in de lege bladzijden, die je moet gebruiken voor je eigen aantekeningen. Het is een werkboek. Met concrete stappen. Je krijgt de kans ook om in een grafiek bepaalde vorderingen aan te geven. Een werkmethode dus. Om aan jezelf te werken, om te beginnen. Om te groeien. En *Herderlijk Leiderschap* houdt tevens in, dat je behalve je zelf ook de anderen van je groep op het oog hebt. Eigen groei omzetten in groei van je team. In een tekening van een mannetje (zie bijgaande tekening) geeft ze schematisch weer om welke elementen het haar gaat. Er is van beneden naar boven een lijn waarin zeven elementen ondergebracht worden waar persoonlijk en interpersoonlijk leiderschap altijd mee te maken hebben. Vergeet je er een als je onze menselijke werkelijkheid vorm wilt geven, – die van jezelf dan wel die van een groep of van ons allemaal samen – dat trek je de boel scheef. Het is haast onbeschaamd, zoals ze het voor het element liefde

opneemt. Ze vindt dat het overkoepelend element. Het is zelfs een absoluut element in leiderschap. Voor de meesten van ons is het al mooi meegenomen, als de baas aardig is. Liefde, – wordt het daar niet gauw slapjes van? Werkt dat wel? De schoorsteen moet immers ook roken! Toch is dit het punt waar haar methode meer wordt dan een techniekje, volgens mij. En dat maakt het ook interessant voor politici, als leermoment dan. Om alles van teen tot top goed te kunnen aanpakken, moet je zeven fasen doorlopen, dus met al die elementen. Daar maakt ze een horizontale lijn van, waar ze zeven belangrijke begrippen opplakt, waarvan de beginletters samen het Franse woord *pasteur* (herder) vormen. De horizontale balk vormt dan de uitgebreide armen van het mannetje van de tekening. De P van *pasteur* komt van *pais*, vrede. Om te beginnen vrede in jezelf. Het belang hiervan is niet te overschatten. Waar zitten onze blokkades als vredesbewegers? Bijvoorbeeld in de onvrede “dat ik het gelijk van vrede, dat ik heb, niet krijg”. De irritatie daarover weer terugnemen. Gaan doorkrijgen dat anderen daar op kunnen afknappen. Onnutte schuldgevoelens daarover voorbij komen. Goede meditatie bij Psalm 23 kan ons daarbij mijlen verderhelpen. Het is zo fundamenteel, dat je alle politici toewenst dat ze daar veel werk van maken. Het zal ongetwijfeld veel vastgelopen conflicten vlot kunnen trekken. Zeker als het in de fase 2 gecombineerd wordt met “het nemen van volle verantwoordelijkheid voor wat je voelt, denkt, doet en zegt”. Alle onderdelen zo natrekken of omschrijven gaat hier niet. Maar het boekje staat stampvol adviezen voor herderlijk leiderschap.

Doorgaand proces
Het zou ook prima voor de

Het is haast onbeschaamd, zoals Ulrica van Panhuys het voor het element liefde opneemt. Ze vindt dat het overkoepelend element. Het is zelfs een absoluut element in leiderschap.

nieuwe koning zijn, al hoort die Psalm 72 boven zijn sponde te hebben. Politici kunnen met de aangegeven adviezen best proberen een al te romantisch beeld van ‘herder’ te omzeilen. Maar van nog meer belang lijkt het om aan het dagelijkse politieke handwerk diepte te geven. Dat handwerk is meer dan een strak rationeel onderhandelen naar een resultaat. Het is stellig van belang in een crisistijd waar het echte zorgen voor mensen en hun waardigheid gemakkelijk het loodje legt. Als voorbeeld natuurlijk het strafbaar stellen van (hulp aan) mensen zonder papieren. Dan ben je niet herderlijk bezig. Het is al met al natuurlijk een doorgaand proces. Niet een klusje dat je er even doorjast. Of

het voldoet aan alle standards van de coachingsindustrie kan ik niet beoordelen. Maar ik herken het wel als een aan de vredesbeweging verwante spiritualiteit. Zo kan vrede vertaald worden in de concrete verhoudingen van een bedrijfsorganisatie. Maar ook kunnen we met politieke leiders die in deze sfeer geschoold zijn ‘thuiskomen’. Om met de psalm te eindigen: tot in lengte van dagen.

Ulrica W.F. van Panhuys: *Herderlijk Leiderschap*. Met een voorwoord van Mgr. dr. G. de Korte en Prof. Steven ten Have. 2012, 312 blz., ISBN: 978 1 909472 00 6.

Psalm van het verloren schaap

Was ik een schaap was hij mijn herder. Was ik een schaap bracht hij mij verder.

Hij wist waar groen grasland was en fris helder water. Als ik weg wilde lopen gaf hij mij een tik met zijn stok.

En was ik zoek ging hij mij zoeken. Was ik stom ging ik verdwalen hij keerde om om mij te halen. Ik was niet bang want hij was bij me.

Al moesten we langs smalle enge paden ik durfde best want leeuwen of wolven jaagt hij de stuipen op het lijf. Wie kwaad wil doen die lacht hij vierkant uit.

Ik voelde mij goed

kon op hem bouwen. Ik kreeg weer moed had weer vertrouwen. Hij moedigt mij aan en maakt mij dapper. Met hem erbij lukt het mij alle dagen van mijn leven.

Was ik een schaap dan wist ik het wel.

Karel Eykman

Wat we persoonlijk of gezamenlijk kunnen doen

Herdenking afschaffing slavernij

Persoonlijke of gemeenschappelijke activiteiten

De Raad van Kerken ontvangt nog steeds graag liederen, gedichten, impressies, commentaren met betrekking tot ons slavernijverleden.

Als u in dit verband iets van de genoemde dingen bezit, wordt u bij deze verzocht ze toe te sturen aan de Raad van Kerken, Koningin Wilhelminalaan 5, 3818 HN Amersfoort.

Denkt u hierbij bijvoorbeeld eens aan het volgende:

- mijn grootouders werkten in de veenkolonies en deden mee aan de vele opstanden enz.
- wij wonen in een grachtenpand dat ooit door een slavenhandelaar werd gekocht. Het verplicht ons, zo letten wij altijd op de kleding die we kopen: Fair Trade-merken sinds die er zijn.
- Geen idee welke relatie mijn voorouders hadden met slavernij.

Maar er bestaat zoiets als een collectieve schuld. Dus minstens wil ik nu op de hoogte blijven van de wijze waarop Nederland ontwikkelingslanden armer maakt via de brievenbusmaatschappijen. Waar mogelijk ga ik bijdragen aan acties om dat te veranderen.

Dat zijn dingen die u als persoonlijke activiteit kunt doen. Daarnaast zou u ook de activiteiten kunnen melden die u in eigen huis als gemeenschap heeft gedaan rond deze herdenking of in aanloop daarnaar toe.

Volg Amsterdam of Middelburg

Amsterdam en Middelburg gaan zich vanaf 1 juli 2013 een jaar lang buigen over het slavernijverleden, met diverse programma's. In 2014 is het namelijk 200 jaar geleden dat de slavenhandel formeel werd afgeschaft. Nederland ging nog zo lang mogelijk piratend voort met deze vorm van inkomstenverwerving.

Gebruik het slavernijkwartet

Inmiddels zijn er wat ervaringen opgedaan met het slavernijkwartet, dat *Kerk en Vrede* heeft ontwikkeld. Het is nog te verkrijgen voor € 7,-. We geven wat voorbeelden van de didactische mogelijkheden:

– *Het spel spelen*
Gewoon het kwartet spelen met elkaar, dat kan echt. En daarna het spel wel even alle kaarten lezen en je verbazen over de informatie.

– *De kwartetinfo bespreken*
Een gemeenschapsavond beleggen, en in kleine groepen in gesprek gaan. De kwartetten verdelen over de groepen, daarbij de kwartetten compleet laten. In de groep uitwisselen wat de informatie op elke kaart bij hen oproept aan emotie, aan vragen, aan afweer, aan behoefte om te weten. Dat vervolgens in een grote kring met elkaar uitwisselen. Eventueel enkele mensen vragen om via internet antwoord te zoeken op de vragen.

– *Informatie googelen*
Op middelbare scholen, de kwartetkaarten verdelen over de hele klas, en iedereen bij haar of zijn kaart verdere informatie laten zoeken. Dan de kwartetten bijeen zetten en ze samen een of twee A4tjes laten schrijven met informatie en eigen commentaren. (Opgepast: bij kwartet 'moderne slavernij', kaart 'VS-soldaten', is de informatie enkel te vinden op een Duitse website, zoekwoord moet dus in het Duits worden ingetikt vanuit de kaartinformatie.)

– *De media bijhouden*
Een bezinningsmiddag plannen met een groep, en ruim van te voren van de drie actuele kwartetten (moderne slavernij; Fair Trade; rijk worden/blijven) iedere deelnemer een kaart toesturen. Daarbij het verzoek om op dat thema de krantenberichten en tv bij te houden. Alternatief voor jongeren: googelen naar actuele informatie.

– *Plaatjes terugzoeken*
Per groep een kwartet uitdelen, en de mensen laten uitzoeken wat er op de plaatjes precies is te zien. Eventueel via internet de plaatjes terugzoeken om ze iets groter te hebben. Bijna alle plaatjes zijn onder het trefwoord slavernij of afschaffing slavernij terug te vinden. (VSP)

BON voor VREDE

- ☐ Noteer mij voor € 15 als abonnee op het kwartaalblad *Vredesspiraal*. Daarmee ondersteun ik ook het werk van *Kerk en Vrede*. Ik wacht met betalen op de acceptgiro.
- ☐ Noteer mij als lid van *Kerk en Vrede* voor € 40 per jaar. Ik ontvang dan de *Vredesspiraal* en de ledenbrief van *Kerk en Vrede*. Ik wacht met betalen op rekening.

Stuur mij (bij mijn bestelling ontvang ik een acceptgiro):

- ☐ slavernijkwartet € 7,00
- ☐ velletje vredeszegels 'Maak oorlog illegaal' 10 stuks à € 6,00
- ☐ oecumenische vredesconvocatie Kingston rechtvaardige vrede, werk voor de kerk € 5,00
- ☐ 10 stickers klein € 0,60
- ☐ 10 stickers groot € 5,00
- ☐ het boek "Oorlog verkopen" à € 13,50
- ☐ de vredesliederenbundel "En alle angst voorbij" à € 9,75
- ☐ de brochure "Wees niet bang" (Oecumenische Bezinning) à € 4,00
- ☐ de brochure "60 jaar NAVO" à € 1,50
- ☐ een VREDE-vlag (1 x 1,5 m) à € 10,00
- ☐ een grote VREDE-vlag (2 x 3 m) à € 50,00
- ☐ een VREDE-kaart € 0,50
- ☐ een pakketje van 50 VREDE-kaarten voor € 17,50
- ☐ VREDE-kaarsen (12 cm hoog / 6 cm diameter) à € 6,00*

Voor de overige producten: zie onze website

* (N.B. kaarsen moeten voor € 6,75 als pakket gefrankeerd worden, onafhankelijk van het bestelde aantal kaarsen)

naam: -----

adres: -----

Postcode en plaats: -----

Na aankruisen en invullen deze bon opsturen naar:
Kerk en Vrede, Antwoordnummer 4448, 3500 VB Utrecht
(een postzegel mag, maar hoeft niet)

Tiny, de duvel en diens ouwe moer

Bisschop Tiny Muskens is overleden, zevenenzeventig jaar oud. Hij was bij uitstek een pastorale en daarom ook een politieke bisschop. Ik stel me bisschop Muskens voor op Guantanamo Bay, luisterend naar het levensverhaal van de vijftendertigjarige gevangene Samir Naji uit Jemen. Sinds 2002 zit hij gevangen zonder enige vorm van proces. Samir kijnt weg en is nu met tientallen lotgenoten in hongerstaking. Wie ziet naar hen om? Twee ontplofte snelkookpannen in Boston en twee raketten op Eilat zijn goed voor een verhoogde waakzaamheid in de hele wereld. Ondertussen worden op grove schaal mensen gemarteld in Amerikaanse en Israëlische al of niet geheime gevangenissen. Een onafhankelijk man als

bisschop Muskens zou de gevangenen op Guantanamo Bay bezoeken en ze zegenen in naam van God of Allah. Hij zou ze moed en hoop geven. Hij zou hun verhalen aan de grote klok hangen. Dat verwacht ik van kerken vandaag. Advocaat zijn van deze slachtoffers van de zogenaamde wereldwijde strijd tegen de terreur. Vanuit de verhalen zoals die van Samir Naji deze westerse staatsterreur ontmaskeren.

Ieder die zich verzet – of verdacht wordt van verzet – tegen de VS, tegen Israël, tegen de Verenigde Emiraten of tegen Saoedi-Arabië heet direct een met Al Qaeda verbonden terrorist. Het is zo verbijsterend simpel, maar het werkt.

Waar zijn de mensen die weigeren om in deze moordende ideologie van het vrije westen te geloven? Waar zijn de mensen die zich het lot aantrekken van de gevangenen op Guantanamo Bay? Waar zijn de kerken die president Obama vragen zich aan zijn woord te houden? Hij beloofde bij zijn aantreden Guantanamo Bay te sluiten. Intussen heeft hij al meer doodvonnissen getekend dan zijn voorganger. Voor mij heeft dit protest alles met politiek pastoraat te maken. Ik denk met eerbied aan bisschop Muskens die voor de duvel en zijn ouwe moer niet bang was.

Bram Grandia
(IKON rtv)

Column